

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

จากการสำรวจและศึกษาบททวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการผลักดันให้มีการบัญญัติพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ พ.ศ. 2537 – พ.ศ. 2550 โดยผู้วิจัยศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ งานวิจัย ข้อมูลจาก อินเทอร์เน็ต ตลอดจนผลงานวิชาการในรูปของบทความ วิทยานิพนธ์ และเอกสารประกอบการ เรียนการสอน ผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่จะใช้เป็นกรอบในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งประกอบด้วย แนวคิดหลักการปกครองในพระพุทธศาสนา และทฤษฎีกลุ่ม โดยการนำเสนอใน บทนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอเป็น 2 หัวข้อ คือ

1. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
2. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิเคราะห์ถึงบทบาทของพระสงฆ์ในการผลักดันให้มีการบัญญัติ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ในครั้งนี้มีแนวคิดทฤษฎีที่จะใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ ดังนี้

- 1.1 แนวคิดหลักการปกครองในพระพุทธศาสนา
- 1.2 ทฤษฎีกลุ่ม

1.1 แนวคิดหลักการปกครองในพระพุทธศาสนา

หลักธรรมคำสอนและปรัชญาของพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากต่อ สังคมไทย เพราะพุทธศาสนาเกิดมาพร้อม ๆ กับการตั้งรัฐของคนไทย ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงมี อิทธิพลต่อสังคมไทยในการดำรงอยู่หรือการดำเนินชีวิตทั้งระดับปัจเจกชน ระดับครอบครัว ระดับ สังคมในประเทศและระหว่างประเทศ และเป็นแบบแผนในการจัดระเบียบสังคมของไทย ดังนั้น การเมืองการปกครองที่ดีในทรรศนะของพระพุทธศาสนาคล้ายคลึงกับทรรศนะทางปรัชญา การเมืองสากลกล่าวคือ การปกครองที่ดีคือระบอบการปกครองที่มุ่งสร้างสรรค์สังคมมนุษย์ ให้เป็น สังคมที่ดีมีระเบียบ ให้อยู่ด้วยกันด้วยความสงบสุข และอุดมสมบูรณ์ ในระบอบการปกครองเพื่อ

บรรลุลัทธูประสงค์ดังกล่าวแล้ว ให้ถือว่ากิจกรรมส่วนของสังคม หรือกิจกรรมการเมืองนั้นคือ กิจกรรมส่วนรวมของสังคม เมื่อมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสังคม มนุษย์จำต้องช่วยกันรักษาและทะนุบำรุงผลประโยชน์ส่วนรวมของเราเอาไว้ (สมบูรณ สุขสำราญ 2541: 663-665)

พระศรีปริยัติโมลี (2548: 191) อธิบาย การปกครองในพระพุทธศาสนาว่า ราชา หรือผู้ปกครองในในทัศนะของพระพุทธศาสนานั้น จะต้องทำหน้าที่ควรรับผิดชอบที่เป็นไปชั่วคราว มิใช่ผูกขาดถาวรเป็นไปทั้งชาติหรือชั่วนาคาปี หรืออีกประการหนึ่ง ก็อาจกล่าวได้ว่าเข้ามาเป็น หรือมาดำรงตำแหน่งทางการปกครองตามคำขอร้องขอของประชาชนทั่วไป ด้วยคุณธรรม คือ ความเมตตา กรุณา มีจิตใจใคร่อนุเคราะห์ ด้วยความเสียสละเป็นเบื้องต้น ด้วยเหตุที่พระราชหรือผู้ปกครองมาจากมนุษย์ด้วยกัน หรือเป็นมนุษย์เหมือนกันกับประชาชนคนทั่วไป จึงได้นำไปสู่ลักษณะเฉพาะของการปกครองแบบพุทธ ที่เรียกว่า “ระบอบถือธรรมเป็นสำคัญ (ธรรมาธิปไตย)”

1.1.1 หลักธรรมที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง (ประยูรค์ ปยุตโต 2529: 15-17)

สมาชิกที่ดีของรัฐผู้มีส่วนร่วมให้เกิดการปกครองที่ดี โดยเฉพาะคนในสังคมประชาธิปไตย พึงรู้หลักและปฏิบัติ ดังนี้

ก. **รู้หลักอธิปไตย** คือ รู้หลักความเป็นใหญ่ที่เรียกว่า อธิปไตย 3 ประการ ดังนี้

1. **อัตตาธิปไตย** ถือตนเป็นใหญ่ คือ ถือเอาตนเอง ฐานะ ศักดิ์ศรี เกียรติภูมิ ของตนเป็นใหญ่
2. **โลกาธิปไตย** ถือโลกเป็นใหญ่ คือ ถือความนิยมของชาวโลกเป็นใหญ่ ห้วนไหวไปตามเสียงนิทาและสรรเสริญ กระทำการด้วยปรารถจะเอาใจหมู่ชนหาความนิยม หรือห้วนกลัวเสียงกล่าวว่าเป็นประมาณในฝ่ายกุศล ได้แก่ เว้นชั่ว ทำดี ด้วยเคารพเสียงหมู่ชน
3. **ธรรมาธิปไตย** ถือธรรมเป็นใหญ่ คือ ถือหลักการความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม เหตุผลเป็นใหญ่ กระทำการด้วยปรารถสิ่งที่ได้ศึกษาตรวจสอบตามข้อเท็จจริง และความคิดเห็นที่รับฟังอย่างกว้างขวางแจ่มชัด และพิจารณาอย่างดีที่สุด เต็มขีดแห่งสติปัญญาจะมองเห็นได้ด้วยควมบริสุทธิ์ใจว่าเป็นไปโดยชอบธรรม และเพื่อความดีงามเป็นประมาณสามัญ ได้แก่ ทำการด้วยเคารพหลักการ กฎ ระเบียบ กติกา

เมื่อรู้อย่างนี้แล้ว ถ้าต้องการรับผิดชอบต่อรัฐประชาธิปไตย พึงถือข้อ 3 คือ **ธรรมาธิปไตย**

ข. มีส่วนร่วมในการปกครอง โดยปฏิบัติการร่วมรับผิดชอบที่จะช่วยป้องกันความเสื่อม นำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองโดยส่วนเดียวที่เรียกว่า อปรีหานิยธรรม 7 ประการ คือ

1. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ พบปะปรึกษาหารือกิจการงาน (ที่พึงรับผิดชอบตามระดับของตน) โดยสม่ำเสมอ
2. พร้อมเพรียงกันประชุมพร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจทั้งหลายที่พึงทำร่วมกัน
3. ไม่ถืออำเภอใจใครต่อความสะดวก บัญญัติวางข้อกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ อันมิได้ตกลงบัญญัติวางไว้ และไม่เหยียบย่ำล้มล้างสิ่งที่ตกลงวางบัญญัติกันไว้แล้ว ถือปฏิบัติมั่นอยู่ในบทบัญญัติใหญ่ที่วางไว้เป็นธรรมเนียม
4. ท่านผู้ใดเป็นผู้ใหญ่ประสพการณ์ยาวนาน ให้เกียรติเคารพนับถือท่านเหล่านั้นมองเห็นความสำคัญแห่งถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันพึงรับฟัง
5. ให้เกียรติและคุ้มครองกุลสตรี มิให้มีการข่มเหงรังแก
6. เคารพบูชาสักการะเจดีย์ ปูนียสถาน อนุสาวรีย์ประจำชาติอันเป็นเครื่องเตือนความทรงจำไว้ให้ทำดี และเป็นที่ยอมรับของหมู่ชน ไม่ละเลยพิธีเคารพบูชาอันพึงทำต่ออนุสรณ์สถานเหล่านั้น ตามประเพณี
7. จัดการให้ความอารักขา บำรุง คุ้มครอง อันชอบธรรมแก่บรรพชิต ท่านผู้ทรงศีลธรรมบริสุทธิ์ซึ่งเป็นหลักใจ และเป็นตัวอย่างทางศีลธรรมของประชาชน เต็มใจต้อนรับและหวังให้ท่านอยู่โดยผาสุก

ค. ครองตนเป็นพลเมืองที่ดี นำชีวิตและครอบครัวของตนไปสู่ความเจริญสงบสุขและเป็นพลเมืองดีที่สร้างสรรค์สังคม โดยประพฤติดังนี้

1. น สาธารณหารัสสะ ไม่คบชู้สูหามัวหมกมุ่นในทางเพศ
2. น ภุญเช สาธุเมกะโก ไม่ใจแคบเสพสิ่งเลิศจรสผู้เดียว
3. น เสเว โลกายติกัง ไม่พรวาเวลาถกถ้อยที่เลื่อนลอยไร้สาระ
4. สีสวา ประพตติ มีวินัย ตั้งอยู่ในศีล 5
5. วัตตสัมปันโน ปฏิบัติกิจการหน้าที่สม่ำเสมอโดยสมบูรณ์
6. อัปมัตโต ไม่ประมาท กระตือรือร้นตลอดเวลา
7. วิจักขโณ มีวิจารณ์ญาณ ทำการโดยใช้ปัญญา
8. นิวัตวุตติ อตถัทโธ สุภาพ ไม่คือกระด้าง ยินดีรับฟังผู้อื่น

9. สุรโต เสถียรมงาม รักความประณีตสะอาดเรียบร้อย
10. สจิล มุทุ พุดจ่าน่าฟัง ทั้งกายก็อ่อนโยน ไม่หยาบคาย
11. สังคเหตาจ มิตตานัง มีน้ำใจเอื้อสงเคราะห์ต่อมิตรสหาย
12. สังวิภาติ เพื่อแผ่แบ่งปัน ช่วยเหลือคนทั่วไป
13. วิชานวา รู้จักจัดการงานให้เรียบร้อยและได้ผลดี
14. ตัปเปยยะ บำรุงพระสงฆ์ทรงความรู้ ผู้ทรงศีลทรงธรรม
15. ชัมมกาโม ไคร์ธรรม รักความสุจริต
16. สุตาธโร อ่านมากฟังมาก รู้วิชาของตนเชี่ยวชาญ
17. ปริปุจฉโก ชอบสอบถามค้นคว้า ใฝ่หาความรู้ยิ่งขึ้นไป

1.1.2 ความเท่าเทียมเสมอภาคในทรรศนะของพุทธศาสนา (อัครัญญสูตร ที่.ปา.

11/114/69)

อัครัญญสูตร พระสูตรนี้ มีลีลาแสดงความเป็นมาของโลก โดยยกธรรมะเป็นจุดสูงสุดในเทวดาและมนุษย์ วรรณะทั้งสี่ก็มาจากคนพวกเดียวกัน ไม่มีใครวิเศษกว่ากัน แต่ภายหลังคนเข้าใจผิดคิดหมิ่นกันไปเอง เพราะสาระสำคัญอยู่ที่การถือธรรมะเป็นใหญ่เป็นหลักของสังคมทุกชนชั้น (พระไตรปิฎกฉบับประชาชน 2539: 352-355)

วิวัฒนาการของมนุษย์จนกระทั่งก่อตั้งเป็นสถาบันครอบครัว และขยายเป็นสถาบันสังคมที่ใหญ่ขึ้น จนกระทั่งจำเป็นต้องจัดระเบียบการปกครองให้เป็นระบบขึ้น ในทรรศนะของพุทธศาสนาแล้ว กระบวนการวิวัฒนาการดังกล่าวมีลักษณะเป็นไปตามกฎธรรมชาติ ความจำเป็นที่ต้องจัดระเบียบสังคมและระเบียบการปกครองนั้น เนื่องมาจากความบกพร่องไม่สมบูรณ์ของสังคม อันเนื่องมาจากการขาดความรับผิดชอบ ความเห็นแก่ตัวและค้อยศีลธรรมของมนุษย์ ในสภาวะธรรมชาติ มนุษย์ต้องการความสุขความสบายและความปลอดภัย มนุษย์จึงร่วมมือกันหาทางแก้ปัญหาโดยการขอให้ผู้มีความสามารถ เข้มแข็ง ทำหน้าที่ขจัดปัดเป่าความระส่ำระสายในสังคม โดยให้อำนาจลงโทษผู้กระทำผิดในสังคม เป็นผู้ปกครองคุ้มครองทรัพย์สิน ไร่นา และชีวิต เป็นผู้ตัดสินใจกรณีมีความขัดแย้งในสังคม (สมบูรณ์ สุขสำราญ 2541: 661-662)

พุทธทาสภิกขุ (2526: 16) มีความเห็นเกี่ยวกับรูปแบบสังคมที่ควรจะเป็น และผู้ปกครองที่ดีนั้น คือสังคมที่ท่านเรียกว่าสังคมนิยม ท่านเห็นว่าสภาวะที่แท้ของสังคมคือสภาวะธรรมชาติ เป็นสภาวะที่ทุกสิ่งต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การที่สังคมมนุษย์แย่งกัน

เนื่องมาจากการเอาส่วนเกิน การเอาส่วนเกินทำให้สังคมอยู่ในสภาวะที่สมดุล พื้นฐานความคิดเรื่องสภาวะธรรมชาติ มีฐานมาจากอัครคัมภีร์ในพระไตรปิฎกนั่นเอง

สังคมที่ดีในอุดมคติของท่านพุทธทาสนี้ ได้แก่ สังคมที่ไม่เอาส่วนเกิน ซึ่งเป็นสังคมที่ไม่มีการเอาส่วนเกิน ได้แก่ สังคมสงฆ์ ดังกล่าวไว้ว่า

“ฉะนั้นเรามีอุดมคติสังคมนิยมอยู่แล้ว โดยไม่รู้สีกตัว จะว่าอยู่ในระบบการปกครองของคณะสงฆ์ ในครั้งพุทธกาลเรื่อย ๆ อย่างนี้ก็ยิ่งได้ หรือว่าจะมีอยู่แล้วในระบบธรรมะในทางพุทธศาสนา ที่เป็นส่วนทางธรรมอย่างก็ได้ หรือจะดูว่าพระพุทธองค์ทรงประพจน์ต่อสัตว์โลกทั้งหลายอย่างไร ก็ยังเห็นได้ว่าเป็นระบบสังคมนิยมที่สูงสุด”

ด้วยเหตุนี้การนำแนวคิดหลักการปกครองในพระพุทธศาสนามาเป็นกรอบในการศึกษาวิจัย บทบาทของพระสงฆ์ในการผลักดันให้มีบัญญัติข้อความพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ พ.ศ. 2537 – พ.ศ. 2550 เพราะว่าพระสงฆ์เป็นผู้ที่อยู่ในสังคมไทยและมีบทบาทต่อสังคมในด้านประพจน์ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาหรือพระพุทธเจ้าโดยตรงและนำคำสอนมาเผยแผ่แก่ประชาชน ถึงแม้สังคมการเมืองการปกครองของไทยพระสงฆ์จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองโดยตรง แต่หลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาได้มีบทบาทต่อสังคมไทยมาตั้งแต่อดีตกาล ซึ่งหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงเรื่องการปกครอง คุณธรรมของผู้ปกครอง ตลอดจนการใช้ชีวิตในสังคม หน้าที่ของประชาชน โดยในปัจจุบันพระสงฆ์ได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งจากวิชาการทางโลกและทางธรรม จากการบรรจุหลักสูตรแขนงวิชาการต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยสงฆ์ ฉะนั้นพระสงฆ์ย่อมจะประยุกต์พุทธธรรมคำสอนให้สอดคล้องกับระบบสังคมการเมืองการปกครองของไทยได้อย่างดียิ่ง

1.2 ทฤษฎีกลุ่ม

การศึกษารัฐศาสตร์ทฤษฎีกลุ่ม (group approach) ใช้ศึกษาปรากฏการณ์ หรือพฤติกรรมการเมืองโดยตรง การศึกษาอยู่ในกรอบทฤษฎีที่ว่าด้วย การกระจายของอำนาจ (distribution of power) ทฤษฎีแนวกลุ่มมองว่า อำนาจกระจายอยู่ทั่วไปในสังคมและมักจะตกอยู่ในมือของกลุ่มที่หลากหลาย ซึ่งจะขัดแย้งและต่อสู้กันเพื่อบรรลุถึงวัตถุประสงค์ของกลุ่ม คือได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่ต้องการ (มนตรี เจนวิทย์การ 2527: 504)

เดวิด ทูแมน (David B. Truman) อธิบายว่า การศึกษาแนวกลุ่มคือ เราจะต้องไม่มองกิจกรรมของกลุ่ม การขัดแย้งของกลุ่มต่าง ๆ ว่าเป็นสิ่งที่ชี้ว่าระบบการเมืองกำลังประสบปัญหาการแตกแยกทางการเมืองหรือกลุ่มกำลังคุกคามระบบ เนื่องจากความสนใจของแนวกลุ่มมุ่งอยู่ที่ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม ซึ่งเรียกร่องผลประโยชน์ต่อกันและกัน กระบวนทางการเมืองในแนว

กลุ่มจึงสามารถอธิบายได้ กล่าวคือเราจะเข้าใจกระบวนการทางการเมืองได้ก็โดยมองว่า เป็นระบบของกลุ่มที่มีขนาดกะทัดรัดและมีเขตแดนแน่นอน ซึ่งดึงดูดและผลักดันซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลาในลักษณะของการแข่งขันต่อสู้กันไม่มีวันสิ้นสุด (มนตรี เจนวิทย์การ 2527: 505-506)

อาเธอร์ เบนท์ลี (Arthur Bentley) อธิบายว่า ปราบกฏการณ์กลุ่ม คือ ปราบกฏการณ์สำคัญทางการเมือง การเข้าใจกิจกรรมของกลุ่มเป็นหัวใจของการเข้าใจการเมือง ถ้าเราเข้าใจเรื่องของกลุ่มอย่างเพียงพอแล้ว เราจะเข้าใจทุกอย่าง ถ้าเราสามารถอธิบายเรื่องของกลุ่มได้อย่างสมบูรณ์เมื่อไรก็หมายความว่าเราจะมีศาสตร์ที่สมบูรณ์ด้วย (มนตรี เจนวิทย์การ 2527: 504)

โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) กล่าวว่ากลุ่มเป็นอันตรายต่อความเป็นระเบียบ ความสงบสุขของบ้านเมือง และอาจสร้างความแตกแยกในรัฐเพราะฉะนั้นรัฐจะต้องมีอำนาจในการให้สิทธิแก่กลุ่มที่จะจัดตั้งขึ้น และสามารถจำกัดสิทธิและกิจกรรมของกลุ่มได้ รัฐสามารถใช้กลุ่มเป็นเครื่องมือในการควบคุมทางการเมืองภายในประเทศ (มนตรี เจนวิทย์การ 2527: 515)

ฌอง ฌาค รูสโซ (Jean – Jacques Rousseau) กล่าวว่ากลุ่มที่มีประโยชน์ต่อสังคมมิได้ แต่ทั้งนี้ผู้ที่เป็สมาชิกกลุ่มจะต้องตระหนักว่า ผลประโยชน์ของกลุ่มจะต้องสามารถประสานกับผลประโยชน์ของสังคมที่เรียกว่า “เจตนารมณ์ทั่วไป” ให้ได้ กลุ่มที่ไม่พึงปรารถนา คือ พรรคกลุ่มเฉพาะ หรือกลุ่มวางแผนลับที่คำนึงถึงประโยชน์ของกลุ่มเป็นใหญ่ และมีการดำเนินงานและกิจกรรมที่เป็นอันตรายต่อรัฐ กลุ่มที่ดีจะทำให้คนเป็นคนดีของสังคมและการปกครองดีไปด้วย (มนตรี เจนวิทย์การ 2527: 517-518)

กลุ่มหมายถึง บุคคลตั้งแต่ 2 คน หรือมากกว่านั้น ซึ่งอาจมีการกระทำระหว่างกันทางสังคม การรวมกลุ่มของมนุษย์มีหลายลักษณะ ในบางครั้งการรวมกลุ่มอาจเกิดขึ้นโดยชั่วคราว หรือโดยบังเอิญ ในไม่ช้ากลุ่มคนดังกล่าวก็จะสลายไป กลุ่มที่มีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของสังคมมนุษย์มากที่สุด โดยเป็นส่วนประกอบสำคัญในโครงสร้างของสังคม ได้แก่ กลุ่มสังคม (<http://wcc-re-51.blogspot.com/2008/12/blog-post-17.html>)

กลุ่มสังคมเป็นกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่ 2 คน หรือมากกว่านั้น โดยมีลักษณะที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมหรือมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม
2. สมาชิกมีตำแหน่ง และบทบาทต่างกัน มีแบบแผนพฤติกรรมตามบรรทัดฐานของกลุ่ม เรียกว่า วัฒนธรรมย่อย
3. มีความรู้สึกเป็นสมาชิกร่วมกัน มีความผูกพันในฐานะสมาชิกกลุ่มเดียวกัน
4. มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน คือ สนองความต้องการของสมาชิกแต่ละคน และความ

ต้องการของสมาชิกของกลุ่มเป็นส่วนร่วม สังคมมนุษย์ประกอบด้วยไปด้วยกลุ่มสังคมคนหลากหลาย ตั้งแต่กลุ่มสังคมเล็ก ๆ ไปจนถึงสังคมใหญ่ กลุ่มสังคมต่างมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันเปรียบเหมือนสายใยของสังคมมนุษย์

ชนิดของกลุ่มสังคม (<http://wc-re-51.blogspot.com/2008/12/blog-post-17.html>)

1. กลุ่มปฐมภูมิ (Primary group) กลุ่มขนาดเล็ก สมาชิกมีความสนิทสนมกัน เป็นส่วนตัว
2. กลุ่มทุติยภูมิ (Secondary group) กลุ่มคนที่มีจำนวนมาก สัมพันธภาพของสมาชิกเป็นไปตามแบบแผน
3. กลุ่มสมาคม (Task Oriented group) เป็นกลุ่มสมาชิกรวมกันเพื่อร่วมกันทำงานหรือแก้ปัญหาลูกล่อ
4. กลุ่มชุมชนชนบท และชุมชนเมือง (Rural and Urban group) กลุ่มชนบทเป็นกลุ่มที่มีชีวิตในชนบท มีอาชีพทางการเกษตร ความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ ขึ้นอยู่กับธรรมชาติ

ทฤษฎีกลุ่มแบ่งได้ดังนี้ (<http://wc-re-51.blogspot.com/2008/12/blog-post-17.html>)

1. แนวสหพันธนิยม (*federalism*) เป็นแนวการศึกษาลักษณะการรวมตัวกันของหน่วยต่าง ๆ จนกลายเป็นประชาคมทางการเมือง
 2. แนวปฏิวธรตนิยม (*Transactionalism*) เป็นแนวคิดที่มีการแลกเปลี่ยนการกระทำร่วมกันจนอาจจะเกิด 2 รูปแบบคือ
 - แบบที่เป็นประชาคมที่สมบูรณ์แบบ มีความมั่นคง มีหลักประกันร่วมกัน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
 - แบบพหุนิยม หมายถึง การจะทำให้เกิดความร่วมมือกัน โดยยอมรับความหลากหลาย
 3. แนวภารกิจนิยม (*Functionalism*) ซึ่งพัฒนามาเป็นแบบภารกิจนิยมใหม่ (*Neo-Function*) นั่นก็คือจากการทำหน้าที่ที่สำคัญจะนำไปสู่การร่วมมือกันในหน้าที่อื่นต่อไปและขยายไปถึงความร่วมมือในลักษณะที่อยู่เหนือกว่ารัฐขึ้นไป
- การรวมกลุ่มกันได้จะต้องมีความคล้ายคลึงกัน เช่น ประเทศต่าง ๆ จะต้องอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน มีการติดต่อสื่อสารคมนาคมอย่างสม่ำเสมอ และมีความคล้ายคลึงกันทางด้านวัฒนธรรม ภาษา และอื่น ๆ และความร่วมมือนั้นจะต้องเกิดขึ้นในลักษณะที่เต็มไปด้วยสันติภาพที่

ยาวนานจนกระทั่งเกิดเป็นชุมชนที่จะต้องร่วมมือกัน ช่วยเหลือกัน แลกเปลี่ยนที่เท่าเทียมกัน มีความเสมอภาพ มีการจัดสรรทรัพยากร หน้าที่ และมีการยอมรับสิ่งต่าง ๆ ร่วมกันก็จะเกิดการบูรณาการร่วมกัน

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการสำรวจค้นคว้าผลงานการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางการเมืองของพระสงฆ์โดยตรงจากนักวิจัย มีดังต่อไปนี้

เชิงชาดู จงสมชัย (2538: 127-142) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง **พุทธธรรมและการเมืองกับการพัฒนาประชาธิปไตยในทัศนะพระธรรมปิฎก (ประยูรธ ฺยุคุโต)** จากการศึกษาพบว่า การเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตยต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักพุทธธรรม นั่นคือการเมืองและประชาธิปไตยถือว่าเป็นส่วนของวินัย (การจัดระเบียบภายในสังคมมนุษย์) ต้องสอดคล้องกับธรรม (สัจธรรม ความจริงแห่งธรรมชาติ) จึงจะเป็นการเมืองและประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ และในส่วนของพัฒนาการเมืองและประชาธิปไตยนั้นต้องเน้นไปที่การพัฒนาคุณภาพของคนเป็นสำคัญ กล่าวคือต้องพัฒนาคุณภาพของคนในสังคมให้คนเป็นธรรมาธิปไตยโดยใช้หลักศึกษา (การศึกษา) ให้ครบสมบูรณ์ทั้ง สีล สมาธิ ปัญญา และถือว่าสิ่งนี้เป็นเงื่อนไขแห่งความสำเร็จของการพัฒนาการเมืองและประชาธิปไตย และจากการมองด้วยแนวคิดดังกล่าวจะเห็นต่อไปว่า หลักพุทธธรรมสามารถมองและตีความการเมืองและประชาธิปไตยได้สอดคล้องกับวิถีของความเป็นไทยได้มากกว่าหลักประชาธิปไตยแบบตะวันตก

ประวิทย์ เปรื่องการ (2539: 137-203) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง **การละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์กับอำนาจทางการเมือง : ศึกษาเหตุการณ์ช่วง พ.ศ. 2528 – พ.ศ. 2538** ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์มีผลกระทบต่อสถาบันทางสังคมอื่นรวมถึงสถาบันทางการเมืองน้อยมาก ทั้งนี้ เพราะมหากษัตริย์ทรงอำนาจเด็ดขาดสามารถเข้าแก้ปัญหาได้ตามพระราชประสงค์ในฐานะองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก แต่ยุคประชาธิปไตยซึ่งอำนาจทั้งหมดถูกโอนมาอยู่กับคณะรัฐมนตรี การละเมิดย่อมจะส่งผลกระทบต่อสังคมในวงกว้าง แม้แต่สถาบันทางการเมืองก็ได้รับผลนั้นเป็น 2 ทาง คือ

1. ทางตรง มีผลกระทบน้อย
2. ทางอ้อม มีผลกระทบค่อนข้างกว้างไกล เปรียบได้กับสนิมที่กัดกร่อนระบบและอำนาจทางการเมืองให้ลดความชอบธรรมลงเป็นลำดับ เพราะสถาบันสงฆ์นั้นมีหน้าที่โดยตรงใน

การปลุกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่พลเมืองของรัฐแม้กระทั่งนักการเมือง หากพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียง ประพฤติคนนอกรีตนอกรอยจนเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์อย่างเสียหายและถูกปฏิเสธโดยสังคม สัทธา ปสาทะของผู้ถืออำนาจรัฐที่มีอยู่อย่างไม่มั่นคงก็ถดถอยและหันหลังให้กับธรรมะ เมื่อขาดการ ก่อลมเกลามาใจใส่ในธรรมปฏิบัติอาจกลายเป็นคนขาดธรรมะ และเป็นนักการเมืองที่ไร้คุณธรรม ในที่สุดก็จะกระทบต่ออำนาจทางการเมืองทั้งระบบได้ นอกจากนี้ สื่อมวลชนยังมีบทบาทสำคัญ ในการให้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับความประพฤติที่นอกรีตนอกรอยของพระสงฆ์ต่อ สังคมและนักการเมือง

ประยูร โทธิ์ไชยรัตน์ (2549: 179-181) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ ศึกษากรณีการเรียกร้องให้จัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในปี พ.ศ. 2545” พบว่า สาเหตุหรือปัจจัยและวัตถุประสงค์ของการออกมาเรียกร้องให้รัฐจัดตั้ง กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์ ได้แก่

- 1) ความต่อเนื่องของแนวคิดและความต้องการที่จะให้สถาบันพระพุทธศาสนาเป็น ศาสนาประจำชาติหรือเป็นหน่วยงานระดับชาติโดยนิตินัย
- 2) ความต้องการที่จะให้สถาบันพระพุทธศาสนามีความมั่นคงสถาพร
- 3) ความต้องการที่จะให้รัฐให้ความสำคัญ ดูแล และสนับสนุนงานพระพุทธศาสนา และสถาบันสงฆ์มากกว่าที่เป็นอยู่
- 4) ความต้องการที่จะพัฒนาพระพุทธศาสนาในเรื่องของการเผยแผ่ให้มีประสิทธิภาพ และกว้างขวางยิ่งขึ้น
- 5) การเกิดขึ้นของคณะกรรมการการศาสนาและวัฒนธรรม
- 6) ความต้องการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ใหม่
- 7) สภาวะการณ์ที่เหมาะสมของการเมืองในขณะนั้นที่รัฐกำลังดำเนินการปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม